

פרוטוקול מס' 94

מישיבת ועדת הפנים ואיכות הסביבה
מיום כ"ח אייר תשל"ה 9.5.75 שעה 9.00

בכח:

חברי הועדה: י. תמיר - יו"ר
צ. אליעד
י. ארידור
י. בארי
א. הרליץ
מ. ורטמן
ב. מואב
ד. קורן
ב.צ. קשת

מוזמנים: ד"ר ברובינדר

מזכיר הועדה: י. ברזני

רשמה: א. גוטמן

- סדר היום:
- מצב הרשויות המקומיות הערביות - השלטון המוניציפלי בכפרים הערביים - הצעות לסדר-היום של הח"כ ג'. מועדי ות. טובי.
  - זיהום אויר חמור המסכן את בריאות התושבים בחיפה - הצעה לסדר-היום של ח"כ י. בארי.

היו"ר י. תמיר:

אני פותח את הישיבה.
ח"כ ד. קורן ביקש, בנושא משחקי השבת, להעלות את הנושא הקשור למסמרה ולא לספורט.

ד. קורן:

השבוע התכנסה בדח"פנות, ועדת הספורט של הכנסת והחליטה - ואני חושב שהחליטה נכון - לאור המתח במגרשים והעובדה שהמשחקים שוב אינם ספורט אלא דבר אחר, והיא ממליצה בפני התאחדות הספורט שיקיימו את הליגה במקומות רגילים ללא קהל. אנשי ההתאחדות התנגדו לזה. שאלו את נציג המסמרה אם הוא יכל להבטיח הגנה על המגרשים והוא הודיע משהו לא ברור. הם אמרו: "נביא מאה שוטרים, ניקח חברות חקירה, נביא בלשים פרטיים שיהיו בין הקהל." אחרי זה במשחק שהיה נגד אנגליה החליטו שיקיימו את המשחקים עם קהל ויהי מה.

נכון הוא, שוועדת הספורט של הכנסת אין לה סמכות לגבי ההתאחדויות. אבל, יש דבר אחר - האם המסמרה הכינה כח? האם היא מבטיחה את ההגנה על האוכלוסיה שתבוא? לנוכח התשובה שהיתה ליעקבי - נציג המסמרה - בישיבה, אני לא לגמרי בטוח. הבקר, כבר שמענו שהודיעו שיתגברו את השמירה שהמסמרה חושבת שצריך לקיים את זה.

היתי רוצה לדעת מה בדעת שר המסמרה לעשות כדי שהשחקנים יהיו בטוחים והשופטים לא יהיו במצב שיאימו עליהם?

ב. צ. קשת:

אני מציע לוועדת הפנים לא להתערב. לדעתי, ההתאחדות צדקה, מפני שאחרת צריך להפסיק הצגות קלנע ונסיעות באוטובוסים. אבל, היא החליטה מה שהחליטה. המסמרה יודעת זאת. אני משער, שהמסמרה תעשה את כל שביכלתה. אני לא מציע שאנו נתערב. לכל היותר יו"ר ועדת הפנים יכל להרים טלפון למפכ"ל המסמרה, רוזוליו, ויגיד לו שהתעוררה שאלה כזאת אצלנו. בלי התערבות רשמית.

מ. ורסמן:

אני מצטרף לדעתו של ח"כ ב. צ. קשת.

היו"ר י. תמיר:

אני מציע שלא נקיים דיון בענין זה. אני אטלפן לרוזוליו ואפנה את תשומת-לבו לדברים שהתעוררו כאן ואומר לו שיש צורך לתת את הדעת.

אני רוצה למסור לכם אינפורמציה; אתמול בצהרי היום קבלתי טלפון מטבריה, מעמוס הרפז ראש מינהל הכנרת. הוא סיפר שהוא נמצא בישיבה שמתתפים בה אנשי המסמרה, משרד החקלאות, משרד הבריאות, עיריית טבריה ומינהל הכנרת. במשך שבועיים מרעילים את הכנרת ע"י חומר חיטוי שהגיע ע"י דיגים בלתי מורשים. אני דיגים שהחליטו להמית את הדגה בכנרת. למרות כל המאמצים, הם ממיתים את הדגים כדי לדוג בקלות. באפן עקיף, הם מרעילים בני-אדם. משרד הבריאות הביא דיגים מיוחדים על מנת להרבות את הדגה והדיגים האלה מתים ראשונים כתוצאה מההרעלה.

ע. הרפז ביקש שתהיה התערבות המסמרה, והמסמרה עומדת לעצור כמה אנשים. טלפנתי לשר המסמרה והוא הרים טלפון למפקח הגללי אשר הורה לפיקוד בצפון שיעשה הכל כדי לתפוש את האחראי למעשה הנפשע הזה. ספרתי לעמוס הרפז, שהדבר בוצע.

אולי כדאי יהיה להעלות את הדבר הזה

בכנסת.

1. מצב הרשויות המקומיות הערביות - השלון המוניציפלי בכפרים הערביים - הצעות לסדר היום של ח"כ ג' מועדי ות' טובי

י. תמיר:

אנו עוברים לאישור טיוטה לסיכום הדיונים בנושא חשוב מאד. ביום שלישי הבא אנו מארחים בכנסת את ראשי השלטון המקומי הערבי. יהיו חמשים אורחים. הם ידברו על הנושא שאנו עכשו הנחנו לפניכם. לכן, רצוי שנעשה הכל כדי שתהיה לנו עמדה של הוועדה.

השתתפנו בכנס שהיה בנצרת, סירנו בשני ישובים ערביים ולמדנו הרבה. היתי עם ח"כ ד. קורן בישיבת ועדת הכספים, שדנה בענין משרד ראש הממשלה והתייחסו לנושא הערבי בעקבות דברי מר טללידנו. מכל זוויות הראות של הנושא הזה, אנחנו למדנו את הבעיה והגענו לטיוטה אשר אני מקווה שתניח את דעת חברי הכנסת.

ד. קורן :

הערה כללית; הנושא הוא: הרשויות המוניציפליות הערביות קימת ועדה לנושא של הדרוזים, והוועדה עומדת להגיש את מסקנותיה. ו"ר הוועדה הוא ח"כ שכטרמן.

היו"ר י. תמיר :

לפני שנתים, הגישו חברי הכנסת ג' מועדי וא. לין הצעה לסדר היום לדון בענין הדרוזים. קמה ועדה משותפת לוועדת הפנים וועדת החינוך ובראשה צריך היה להיות המדבר לפניכם. כיון, שחשבת שח"כ שכטרמן מתאים יותר - הוא דובר ערבית - הצעתי לו להיות יו"ר הוועדה. הוא ריכז את הוועדה במשך שנתים ועכשו הוא מטכם את החומר.

ד. קורן :

עד כמה שאני מבין, היתה האצלת סמכויות או היה שיתוף פעולה, על כל פנים התפקיד היה מגיע לך והעברת אותו.

אני מציע, שבכל מקרה, שכתוב "הדרוזים" זה ימחק ויהיה כתוב "ערבים". לגבי הדרוזים יש מסקנות שונות. מי שרוצה יכל להגיד שהעמדת הבעיה בפני הכנסת היתה רשויות מקומיות ערביות. במסקנות של הוועדה יש מפנה וזה שונה. לא צריך שאחד ידרוך על אצבעות של ועדה שניה.

י. ברזני :

ח"כ ד. קורן הוא חבר פעיל מאוד בוועדה שבראשה עומד ח"כ שכטרמן, לעניני הדרוזים. הוא היה עקבי ביותר ובכל מקום שהופענו הדרוזים בקשו הפרדה מחלסת בינם לבין הערבים.

ב. מואב :

אני מתנגד התנגדות מחלסת לסעיף 1.א. במסקנות. אני מתנגד התנגדות מחלסת להקמת אגפים לשלטון מקומי.

היו"ר י. תמיר :

נגיע לזה. כרגע אנו דנים אם מכלילים את המלה "דרוזים" בכל המסקנות האלה.

נ. אליעד :

אני מוכן לא להכליל את המלה דרוזים. אני שואל דבר אחד: לפי מי שב זכרוני, היה נהוג, שכאשר באים להניח מסקנות, היו אנשי המשרדים משתתפים אתנו, כדי שלא נוציא מסקנות והשלטון יעשה את שלו ויהיה פער. אני חושב, שצריך לשמור על סדר כזה. היה עדיף, שישב איש משרד הפנים הנוגע לדבר, בין אם זה מסקנות בענין הערבי או ענין זיהום האויר. אנחנו עוד לא כאלה היכולים לכפות על הרשות המבצעת. היתי רוצה שיהיה שיתוף פעולה עם אנשי המשרדים. אני מציע לשקול את הענין הזה.

היו"ר י. תמיר :

בקשר לזיהום האויר, נמצא כאן ד"ר ברובינדר ואין בעיות. באשר לענין מסקנות הוועדה בנושא הערבים והדרוזים, אני מקבל את ההערה המאד עניינית של חברי הכנסת. תשומת-לבנו כנראה לא היתה נתונה לזה שיש כאן אבחנה ואת המלה דרוזים נוציא מהסיחה. זה צודק וזה גם בהתאם לסדרים הטובים. הוועדה אחר כך תגיש את המסקנות למיגזר הדרוזי.

נ. אליעד :

אם ברוח זאת אתם מתכוונים - אנש מסתיג. אני מציע לא לתת לזה פרסום. ח"כ ג'. מועדי לא יעיז לאמר שהוא דרוזי ולא ערבי. אם הוא גיבור - שיגיד את זה. כשאנו מדברים על המסקנות שלנו, איננו מתכוונים להוציא מכלל זה גם את הרשויות הדרוזיות. יש לדרוזים מסקנות מיוחדות, אבל צריך שתהיה שקטיקה ולא בכריז מראש שזה נוגע למיגזר הערבי.

היו"ר י. תמיר :

בכל מקום שאנחנו עשינו אבחנה של ערבים ודרוזים, נכתוב כמו שהם רוצים: ערבים.

נ. אליעד :

זה, אני מקבל.

ב. צקשת :

אני מציע לא לעמוד תחת לחץ של הפגישת ביום שלישי. הגיון היה בדבריו של ח"כ אליעד בקשר להתיעצות עם הגורמים ויש בענין זה לא רק משרד הפנים אלא מרכז השלטון המקומי וכו'. הגיון רב יהיה אם ועדת הפנים תפגש עם ח"כ שכטרמן.

אני מציע לא לסכם היום את המסקנות האלה המונחות לפנינו, ובפגישה ביום שלישי נאמר שתוך שבוע עד עשרה ימים נגיש את החומר ונתאם את זה עם אלה הצריכים לבצע מצד אחד, ועם אלה הצריכים להגיש המלצות מצד שני. אם ח"כ שכטרמן חושב להגיש מסקנות, נבקש ממנו לתאם את זה.

היו"ר י. תמיר:

מר רותם הוזמן לישיבה, אבל בגלל ישיבת המשרד היום, הוא לא יבוא. יש הגיון בדברי המשותפת. בתיעץ עם אנשי משרד הפנים בקשר להערותיהם ועם מרכז השלטון המקומי. החומר שהנחנו לפני חברי הכנסת היום, ישאר אצלכם, תעיינו בו וכל אחד יגיש את הערותיו. יכולות להיות הערות מצד משרד הפנים ומצב מרכז השלטון המקומי. לדעתי, לא תהיה הרבה הערות. כל אחד יקח את החומר לביתו, יעיין בו ויגיש לנו הערות או הסתיגויות.

ג. אליעד:

אני עברתי על החומר ויש לי הרגשה שזה יותר מדי כללי. לכן, אני עוד יותר תומך בדברי ח"כ קשת. היתי ביום רביעי בכפר בן מאה משפחות, במרכז הארץ. זה כפר על יד חדרה, אשר קיבל הנחיות להיות ילד טוב. הם שייכים למועצה האזורית עמק-חפר, שם נמצא ח"כ ע. דגני, ועד היום אין שם חשמל. אני מדבר על יאמה, ביר ספרי ועוד. האנשים שם מתרגזים וצועקים. אם יש לנו כח והשפעה להציג את המדינה - זאת בושה, שבמדינת ישראל יש כפרים ערביים במרכז הארץ שאינם יכולים להנות מחשמל, ולא מפני שהם לא יכולים לשלם כסף, אלא מפני שיש תסבכות פנימיות, שאיש לא יכל לקבל על עצמו להסדיר את זה.

בואו נתיחס לבעיות כמו חשמל, ביוב ובית-

ספר.

היו"ר י. תמיר:

יש לנו שיותה. תוסיף לכך, כמה שאתה רוצה. תוסיף את הערותיך לשיותה.

ג. אליעד:

אני מציע, שהמזכיר יעבור על הפרוטוקולים ויראה את הבעיות הספציפיות שהועלו וינסח אותן.

ד. קורן:

אם השיותה כבר נמסרה לערבים, אני חושב, שצריכה להיות דחיה נוספת, כדי שנשמע את דעתם. אני רוצה לשמוע חות-דעת של היועץ לענייני ערבים במשרד ראש הממשלה. יכל להיות שאנחנו צריכים לקיים קדם פגישה עם מר טולידנו נאחר כך נסכם.

היו"ר י. תמיר:

אנחנו מסכמים: א. המסקנות של ועדת הפנים בהקשר לשתי ההצעות לסדר היום, תתיחסנה אך ורק לנושא של המצב ברשויות המקומיות ובמיגור המוניציפלי ביישובים הערביים.

ב. המסקנות המוצעות כנוסחת שיותה, הן הבסיס לתיקונים, שיפורים ותוספות שהחברים מתבקשים להגיש ככל שיראו לנכון.

ג. אנו דוחים את הדיון עד לאחר שיתקיימו המגעים הבאים: 1. עם משרד הפנים; 2. עם היועץ לענייני ערבים במשרד ראש הממשלה; 3. עם מרכז השלטון המקומי, וכן עם ח"כ שכטרמן בוועדה המשותפת, ונשוחח על כך ביום שלישי הבא.

2. זיהום אריר חמור המסכן את בריאות התושבים בחיפה - הצעה לסדר היום של ח"כ י. בארי

א. הרליץ:

הנושא היה חיפה, אך המסקנות המובנות לפנינו מתיחסות לארץ כלה.

היו"ר י. תמיר:

זו הערה במקומה ואנחנו נחזור לחיפה, כפי שהיתה ההצעה לסדר היום. אנחנו לא צריכים לעסוק בדברים שהמליאה לא מסמיכה אותנו.

י. ברזני:

(קורא את קטע הרקע מתוך המסקנות)
"רבות נכתב על ייחודה של העיר חיפה מבחינה טופוגרפית, תנאי אקלים, מצב רוחות, ריבוי מפעלי תעשייה הסמוכים לאזורי מגורים ותנועת התעבורה המוטורית שהולכת וגוברת. מרכיבים אלה יוצרים מצב מיוחד הסומן בחובו סכנה ממשית לזיהום האויר של העיר וסביבתה ועקב כך פגיעה בבריאותם של תושבי חיפה והיישובים הסמוכים. כפי שמורה הסטטיסטיקה, עקומת המחלות באזור חיפה מעידה

על עצמה: שיעור התמותה באזור חיפה הוא מן הגבוהים בארץ. בשנים 1970-67 היו 9 פטירות לכל אלף נפש, לעומת ממוצע ארצי של 7.3. מבחינת המחלות של דרכי הנשימה ומחלות אסטמטיות, השיעור בחיפה עולה על כל המקומות האחרים בארץ. מ-1969 עד 1970 עלה שיעור של מקרי אסטמה ב-10% - מ-478 ל-527. רבו המקרים של תלונות על מחלות בדרכי הנשימה. האוכלוסיה לא גדלה באותו פרק זמן. יתר על כן, תחלואת האסטמה בקרב תלמידים בבתי-ספר, כמו גם תחלואה של סרטן הריאות, בחיפה, הן מהגבוהות בארץ. 29 ילדים לכל אלף, סובלים מאסטמה, לעומת 4 ילדים לכל אלף בירושלים. הוא הדין לגבי מחלות עיניים, דלקות גרון, מחלות לב, וסרטן הריאות - אם ניתן לקשר..."

א. הרליץ:

לוא היתי תושבת חיפה והיתי קוראת את הדברים האלה, היתי בורחת למחרת מחיפה. אני חושבת, שאסור לנו לאמר דברים כל כך חמורים. אנחנו לא עשינו סטטיסטיקה מדויקת של ילדים בגילאים אלה בערים אחרות. אני חושבת, שזה חסר אחריות יהיה מצדנו לרשום דברים כל כך חמורים. אני חושבת, שצריך למצוא דרך למחוק את הסעיף הזה ולאמר שבריכוז התעסיות הברוכות בחיפה, יוצרים בעיות שהן גורמות סכנה מסוימת לבריאות הציבור. ולא יותר מזה. שמענו את המומחה של האו"ם, שנתן לנו להבין שאנו מגזימים בענין הזה הגזמה רבה מאוד.

מ. ורטמן:

אני מציע, שניקה סטטיסטיקה רפואית על מחלות בחיפה ומה הן המחלות. אינני מציע לקשור את המחלות עם אקלים ועם מצב התברואה והמצב האקולוגי. אם יש הרעה בסעיף זה או אחר, זה מקרי בלבד. בחיפה, אחוז חולי האסטמה, גבוה - מה זה חיפה? יש אזור שלם בחיפה שאליו לא מגיע עשן ולא מגיעים לשם ריחות. לעומת זה יש אזור נשר שכל העשן מגיע לשם. אתה יכול לחקור מה קרה בנשר לעומת שכונה שונה בחיפה. אי אפשר לקחת את סירה, ששם אין עשן וכל אזור הכרמל ששם אין עשן ולהשוות את זה עם אזורים אחרים שבהם נמצא כל העשן של בת-הרושת. אינך יכול לכלול את זה יחד. לכן, לא היתי מציע ניסוח כזה כפי שזה מובא כאן. אני מוכן להבין מבנה טופוגרפי. לאמר שהאקלים בחיפה אינו טוב? אז אינני יודע איפה האקלים טוב. אולי בנתניה.

אני לא מציע לכתוב כך, לא לגבי מספר הילדים שמתן ולא לגבי אלה הסובלים מאסטמה. יש אזורים בחיפה שבאים לשם חולי אסטמה, כמו אזור נוה שאנן, כי זה אזור טוב לחולים אלה. את הענין הרפואי, אני מציע להוציא מכאן. אין לנתונים האלה כל קשר למצב האקולוגי. כדי לשמור על אפיו של האקלים של חיפה, יש לאחוז באמצעים כאלה וכאלה - זה אני מבין. כדי שחיפה תהיה עיר קייט וכו'.

ב.צ. קשת:

לוא היתי מכין הצעה לסדר יום על זיהום אויר בחיפה, היתי מעתיק את הענין הזה, כי כל מי שמביא הצעה לסדר יום צריך להביא סיוותה וכו'. אבל, כאן אנו מדברים על מסקנות של ועדה ולא על הצעה של ח"כ שכמובן איפה אי שם מחדד את הענינים כדי שהענין הזה יתפוש. אתן לכם דוגמא אחת: מדוע צריך לכתוב ש-29 לכל אלף לעומת 4 לכל אלף בירושלים? מכיון שבירושלים המספר הוא הכי נמוך? מדוע משווים עם ירושלים? המציע אומר: הנה, בירושלים מתים 4 לכל אלף. ואיפה בכל הארץ? אולי בכל הארץ זה 28,5 לכל אלף? ובכן, ההשוואה לא טובה.

אני חושב, שצריך לשנות את החוק ~~אנחנו~~ ממש פוגעים בעיר. אני חושב, שאף עולה חדש לא ילך לחיפה, כי לפי זה אני שולח אותו למות.

אני מצטרף לאלה החושבים שצריך לשנות את כל הפרק של הרקע.

היו"ר י. תמיר:

אנחנו עומדים בקונפליקט מסוים בין מה שחושבת הוועדה לאמר באופן כן ביותר לבין הנסיון להתחשב במציאות בחיפה. המציאות עגומה ביותר; בנו אזורי תעשייה ובתוך האזורים מפעלים המזהמים ביותר, ועל כך אין עוררין, וזה מבלי לקחת בחשבון את הגורמים האלה אם זה בגלל אי-מודעות לעובדות וזלזול, והגיעו הדברים לידי כך שהיום אי אפשר להסתיר את הדברים מהציבור.

אי אפשר לא לאמר אתהאמת לציבור. אבל, אם יש

סוף סוף בכנסת התיחסות לנושא הספציפי של חיפה, צריכה להיות הצגת דברים אמינה. אם לא ננהג כך, נאבד את כל ערך המסקנות.

לכן, כשהתחלתי לקרוא את הדברים, היתי מוציא את הערכת שעור התמותה. אם לא תהיה הסכמה מחלטת, אז יהיו הסתייגויות. איננו יכולים להסתיר עובדות. צריכים לאמר את זה בניסוח.

אני מסכים עם ת"כ קשת, שאי אפשר לקבוע סטטיסטיקה השוואתית שאינה משלימה את כל מכלול התמונה ויכלול ליצור אצל חלק מהאנשים תמונה מסולפת. לכן, יש מקום שברקע תהיה הרבה יותר מדה של זהירות.

אני מציע, שננסח את זה בצורה המנימלית היכולה להתפרש כאיום והיכולה לגרום נזק כלכלי וחברתי. אבל, אסור לנו להסתיר את האמת. צריך להציג אותה בזהירות ובצורה שתתקבל.

י. בארי :
אני מסכים עם דברי יו"ר הוועדה. את המסקנות האלה ערך יועץ הוועדה, יחיעם יפה, שהוא יועץ הוועדה לענייני אקולוגיה.

נכון, שבמליאה נאמרו דברים אלה והוא התבסס על הדברים שנאמרו במליאה. הוא התבסס, בין השאר, על דברים שנאמרו במליאה. כשאני דברתי במליאה, בניח לענין האסטמה והתמותה, התבססתי על עבודה שנעשתה על ידי שלשה מלומדים, בהם רופא של לשכת הבריאות בחיפה, רופא של קבוצת חולים בחיפה וכן סטטיסטיקה על מחלות כלי הנשימה.

בכל הנושא הזה של אקולוגיה וסכנת בריאות מסיבות אקולוגיות, קיים מה שנקרא סינוכריזם, ז"א הצטברות של מספר מרכיבים שאולי 1-2 מהם אינם גורמים שום נזק. יתכן שאפשר לחיות עם לחות חזקה, אבל כשבמקום מסוים יש לחות חזקה ולזה מצטרף זהום מסוים, אז זה נזק בריאותי. הצד הפונה אל הים הוא לח ביותר ומפנים אנשים לצד שני כיון ששם שפוף יובש. שופוגרפיה - הרים בולמים - אלה גורמים שאינם גורמים שום נזק, אבל, הבהצטברות של גורמים אחרים צגרים נזק.

לא היתי רוצה שנשחק פוליטיקה של בת-יענה. לדעתי, אנו חייבים להתריע. אם מישהו טוען שהסטטיסטיקה לא נכונה, אני את המספרים האלה לא המצאתי ולקחתי את זה מחומר נתון.

י. ארידור :
הסטטיסטיקה לא נבדקה בוועדה.

י. בארי :
לא. אבל, גם בציג שר הבריאות אמר שאני את הנתונים לקחתי מנתונים של משרד הבריאות, ומר אביטל שהוא מהנדס התברואה בחיפה לא כפר בשום נתון.

י. ארידור :
תשע פטירות לכל אלף נפש, זה יכל להיות נכון. אבל, השאלה היא מה אחוז הזקנים בחיפה. צריך לברוק גם את זה.

נ. אליעד :
כל מה שבא אחרי המלים "הישובים הסמוכים" - אסור לוועדה להכניס בתוך מה שיוגש. לא רק מה שאמר ת"כ ארידור, נכון, והשאלה אם הדברים נבדקו. השאלה אם הם נבדקו ומה היחס שלהם לענין של הזיהום האקולוגי? כאשר אתה מביא את זה עם המסקנות, האם אנו צריכים להסתפק במלים אם ניתן לקשר? מחר יקח את זה עתונאי ויעשה מזה דיווח כזה שהאוויר שם גורם לסרטן הריאות. אני מדבר על צד האמינות שלנו. האם נוכל לאמר שאנו בטוחים באמינות הרושם הזה שעלול להיוצר בציבור?

אילוא היה בא כאן מישהו מהמומחים, אם זה משרד הבריאות ואם זה משרד אקולוגי, ואומר: רבותי, בחיפה יש סכנה להתפתחויות של מחלה זאת וזאת כתוצאה מהזיהום - לא היתי מכסה את זה. אולי היתי רק אומר לתת את זה בצורה עדינה, אבל לא לכסות.

יש על זה ויכוח בארה"ב והיה כאן המומחה ואמר שהדברים לא בדוקים. למה להטיל על הציבור אוריה של דכאון? אנחנו לא חסים על הציבור בכל דבר שאנו יכולים לספק חומר קודר. למה? אני חושב, שאחרי הנקודה הזאת, אין מה להוסיף.

ב. מואב : אני מצטרף עקרונית לדברים של ח"כ אליעד, אבל אני רוצה לאמר דברים על הגישה של חברי-כנסת בוועדה. הגישה צריכה להיות שלא נזלזל אם תבוא סטטיסטיקה ותביא נתונים. ההתייחסות לא צריכה להיות של גישה פוליטית. אני מקבל את דברי ח"כ אליעד, שלא צריך להכניס את הדברים האלה למסקנות, אבל יחד עם זה לגבי העתיד חשוב שאבהיר את עמדותי.

ב.צ.קשת: איפה היתה כאן פוליטיקה, כאשר ח"כ בארי ואני משני צדי המיתרס בענין זה?

ב. מואב: הפוליטיקה זה גם כאשר אם זה פוגע בחיפה אז אסור לכתוב את זה כך. זה לא ענין מפלגתי אלא פוליטי. אני רוצה שנהיה זהירים כאשר מקבלים תוצאות של מחקרים מדעיים. אפשר להביא מחקר ולהראות קורלציות אחרות. אם אנחנו מביאים אותן בהקשר הזה, אנחנו מביאים קורלציה של מצב בחיפה ותמותה מסרטן. אני יכל להראות, שבכל נושא מדעי אפשר להראות הרבה דברים טובים בקשר נסיבתי.

לכן, מהטעם הזה ולא מהטעם שזה יפגע בחיפה, אני מצטרף למסקנות ח"כ אליעד, שלא צריך להכנס כאן לסטטיסטיקות ומסקנות בקשר לזיהום האויר. הפרסומים המדעיים, שיעשו במקום אחר.

י. ארידור: אני היתי בעד פרסום חומר סטטיסטי ברקע, אילוא היה לנו חומר סטטיסטי שאנחנו יכולים להיות בטוחים בדיוקו. אבל, החומר חייב להיות מדויק. כדי שהוא יהיה מדויק, הוא חייב לעבור מבחן של הוועדה.

בתוך הרקע וגם בתוך הנאום של ח"כ בארי, יש ערבוב בין המלים "אזור חיפה" והמלה "חיפה". כשאני רואה, שכתוב ששעור מקרי אסטמה בחיפה... ובנאום כתוב: מקרי אסטמה לאזור חיפה - אז אני רוצה לדעת אם זה אזור חיפה, ולמה ברקע כתוב חיפה? אני רוצה לדעת אם זה אזור חיפה או חיפה.

מה זה נקרא "שעור מקרי אסטמה עלה מ-69 עד 70 ב-10%? האם השעור היה בשנת 69 - 476? האם בשנת 70 היה השעור 527? האם זה תוספת של 50 מקרים במשך השנה?

אנחנו עכשו בשנת 75 ואנחנו מתייחסים לבעיות זיהום שהיו אחרי שנת 70. לפי מסקנות אלה יוצא שהמקרים גורמים לבניית בתי-חרושת ולא בתי חרושת גורמים לזיהום, כי אנחנו מדברים על תופעות של שנת 70 אז איזה משמעות יש למקרים אלה?

נאמר פה "רבו המקרים של תלונות על מחלות בדרכי הנשימה. האוכלוסייה לא גדלה באותו פרק זמן". באיזה תקופה מדובר? אם זה משתייך לשנת 69/70 אז אין משמעות לענין הזה לגבי הדיון שלנו.

לגבי התחלואה בירושלים ובחיפה וההשוואה, כבר דובר כאן.

ניתן להבין כאן שהזיהום גורם למחלות בדרכי הנשימה ובעקיפין גם למחלות לב וסרטן הריאות. אני אינני מבין אם ניתן לקשר. אם לא ניתן לקשר את זה, אז אין צורך לאמר את זה. אם ניתן לקשר - למה צריך את ה"אם". אם ניתן לקשר, אז צריך לאמר את זה כפי שאמר ח"כ בארי בנאום שלו. בנאום שלו הוא אמר שהזיהום גורם.

אני שותף לגישה של ח"כ בארי לגבי הנוסח. אני רק אומר, שאם אנחנו לא יודעים אם ניתן לקשר או לא, אז אין משמעות למסקנה שלנו בנושא זה. אי אפשר להגיד לגבי מחלת פרקים - "אם".

אם הוועדה רוצה להביא מומחה - שיבוא. אם לא - אפשר למחוק את הרקע בכל הקשור לסטטיסטיקה. אין טעם להכנס לסטטיסטיקה שאינה מרחיקה לכת משנת 70.

היו"ר י. תמיר : זאת הפעם הראשונה, שלא ראיתי את המסקנות לפני שהונחו על שלחן הוועדה. בעבור מחדש על הדברים ונתאים את הסיוותה לרוח הדברים שנשמעו כאן. נשלח את החומר לחברים הביתה, ותעינו בחומר, כך שנוכל בישיבה שבה הסעיף הזה יעלה - לדון לגופם של דברים.

מ. ורסמן :
לדעתי, כשמדברים על חיפה, יש מושגים שונים המסתתרים מאחרי השם הזה. חיפה יכולה להיות העיר חיפה, חיפה יכולה להיות בלי קרית חיים. אבל, כשמדברים על רוחות וזיהום, אפשר לדבר על אזור חיפה.

הנתונים, מבחינת בריאות, אינם נוגעים לחיפה, אלא למחוז חיפה. משרד הבריאות מדבר על מחוז חיפה. חיבים לקחת את חיפה במובן הרחב ביותר. זה מקיף 420,000 תושבים, וזה מותר על מרחב עצום, מסביבת עכו ועד קבוצת יגור ושבעון ועד סירה, עד דליה ועוספיה ועד הכביש המקשר בהרי אפרים.

אינני מתנגד לסטטיסטיקות. אפשר למסור מה אחוז המחלות במחוז חיפה, אבל לא לקשור אותן לנושא הזה.

ב. אליעד :
אני היתי רוצה שלא יהיו במסקנות דברים שהם כלליים. יש לעשות מאמץ פדי לרכז את המסקנות לגבי חיפה ולא לעשות את זה כדבר כללי.

היו"ר י. תמיר :
סוכם, שאנו מדברים על אזור חיפה בהתאם להצעה לסדר היום.
ההערה של ח"כ מ. ורסמן, יש בה אמת עובדתית. כאשר ח"כ בארי דיבר במליאה, הוא דיבר על האזור המשתרע במרחב גדול, כשאינן גבולות לזיהום, לרוחות וכו'.

מר ברובינדר :
נהניתי מהויכוח הזה, אבל אני חושב שהוא קצת מתיחס לדברים הלא חשובים בסיוותה. אני בקשתי את המסמך הזה ואני רואה בו מסמך חמור, כי יש בו דברים שיכולות להיות להם השלכות חמורות, ברגע שנוציא את זה לאור, ולא ברור אם זה ישיג את המטרות.
הכנתי לי כמה הערות ואני שמח שהישיבה נדחתה ואבקש הזדמנות להגיש את ההערות.

היו"ר י. תמיר :
תבוא לכנסת, בתיעץ יחד וננסח את הדברים.

י. בארי :
תביאו לידיעתנו מה בדעתכם לעשות בעת הקרובה, תוך השנתיים הבאות, כדי לשפר, כדי שיהיה בידינו מה בדעת הממשלה לעשות.

מה שאמר לנו ק. ג'ונס זה מאוד פושר לכל הצדדים ודברים בלתי מחייבים לכל הצדדים. לכן, יכל ח"כ אליעד לאמר ששמענו כאן מומחה שאמר שהמצב לא כל כך חמור. ח"כ אליעד, דוקא בסוגיה הזאת כבר נתקלתי במומחים מכל הצדדים.

מה שאני התכוונתי לאמר זה, שאני גם יודע לשמוע ולחוש מתי מומחה מנסה לאמר דברים בלי להכריע. לדאבוני, ק. ג'ונס נסה בצורה מאד בלתי מחייבת לצאת מכל העניין. הוא אמר: "זה דומה לערים תעשיות אבל זה לא יותר חמור...". ואתה לא יכל להוציא מסקנות ברורות מהדברים שאמר. המנעות טוטאלית להציג בצורה ברורה את הדברים - כך נאמרו דבריו.

ככל שתרצה להצטמצם בחיפה, יש בעיות שבהן אינך יכל להצטמצם. הממשלה עד היום לא הוציאה תקנים מחייבים, ולכן אינך יכל לבוא למפעל ולאמר שאסור לו לזהם יותר משעור כזה וכזה. זה קיים לגבי כל הארץ. אם הממשלה לא מוציאה תקן, אז גם המפעל בחיפה יכל לזהם ללא תקן.

ב.צ. קשת :
איך אתה יכל להכליל את דליה ובית-ארן, ששם האקלים הטוב ביותר. איך אפשר להכליל את זה באזור חיפה בהגדרה כזאת?

י. בארי :
יש סעיפים שהם אינם נוגעים רק בחיפה ואינך יכל להמלט מזה.

היו"ר י. תמיר:
אנחנו נעבור מחדש אל החומר וניקח בחשבון את ההערות החשובות. הממשלה קבלה היום הקצבה מהארגון הבינלאומי לשמירת הסביבה, שמרכזו בניירובי, לערוך סקר יסודי של אזור חיפה, וזה יערך שלש שנים, ואז נדע סטטיסטית ומדעית את כל מערכת ההשפעות. עכשו אנו נסתפק, בהתאם להתייחסות הקורקטית מבלי להסתבך בדברים שאנו לא אחראים להם.

הישיבה נבעלה בשעה 10.20
